

Søndeled kraftverk

Tilbakemelding etter befaringen 29.8.2025.

Under befaringen for Søndeled kraftverk 29.8.2025, ble vi invitert til å komme med kommentarer og nye innspill i etterkant. Jeg vil gjerne komme med noen skriftlige og utfyllende kommentarer til Statsforvalterens høringssvar og innsigelse, som var et sentralt tema ved befaringen.

Det virker påfallende at Statsforvalteren i sitt høringssvar bare tar for seg forholdene for laks og annen anadrom fisk. Samtidig er de foreslåtte tiltakene fra søker for å ta vare på og tilrettelegge for fisken, overhodet ikke kommentert eller vurdert. Andre viktige verdier i vassdraget som hensyn til friluftsliv, rekreasjon og kulturhistorie, blir heller ikke berørt. Dette var sentrale momenter i begrunnelsen da Gjerstadvassdraget ble tatt med i verneplan I fra 1973. Samfunnsmessige og overordna virkninger ved utbyggingen nevnes heller ikke – som for eksempel positiv klimaeffekt og behovet for ny, grønn energi. Høringssvaret framstår dermed ensidig og ubalansert.

I Statsforvalterens vurderinger, som er begrunnelsen for innsigelsen, fremmes det en rekke påstander og utsagn uten dokumentert faktagrunnlag, noe er også direkte feil. Slikt er ikke særlig tillitvekkende. Nedenfor har jeg derfor trukket fram og kommentert fire sentrale utsagn fra Statsforvalterens vurderinger.

Utsagn 1: *Det vil ikke være mulig å restaurere vassdraget og bedre bestandsstatusen til lakse- og sjøørretbestanden dersom det gis konsesjon til nytt kraftverk og ny oppdemming. Disse tiltakene vil derimot medføre at det gjenværende økologiske funksjonsområdet for laks i hovedsak vil være tapt.* Hvorfor, sies det ikke noe om. Dermed blir dette stående bare som en bastant påstand, uten noen begrunnelse eller belegg i undersøkelser og fakta.

Utsagn 2: *Bygging av nytt kraftverk og rehabilitering av dammen ved Søndeled vil innebære tap av de gjenværende leveområdene for laks i Gjerstadvassdraget, og ha negative virkninger også for viktige funksjonsområder for sjøørret og ål.*

Nok en udokumentert påstand. Det er et uomtvistelig faktum at det gikk opp en god del laks i vassdraget også etter oppdemmingen i 1907. Det var laks og annen anadrom fisk i vassdraget i alle de drøyt hundre åra som dammen var i stand. Laksetrappene fungerte stort sett ganske greit, og yngelen overlevde åpenbart i sine oppvekst- og leveområder. Derfor etterlyser jeg begrunnelse for hvorfor en ny og mer skånsom oppdemming, med betydelig bedre tilrettelegging og hensyn til fisken enn tidligere, vil medføre tap av leveområdene. Hvordan kan det i så fall ha seg at disse ikke ble ødelagt etter den første oppdemmingen?

Utsagn 3: *I dag er det derfor slik at når vassdraget er nedtappet, så renner elva i sitt opprinnelige løp langs bunnen av Søndeleddammen, og Brøbervannet ovenfor er tilbakeført til sin opprinnelige strandlinje.*

Dette er direkte feil. Bunnen av Søndeleddammen er slett ikke elvas «opprinnelig løp». Der dammen nå står, var det opprinnelig et fossefall, tidligere omtalt som «Søndeledfossen». Dammen ble naturlig nok bygd der det var et vannfall. I en omtale av byggingen av dammen, kan vi lese at det ble «utminert 700 m³ stein og fjell, utgravd 1200 m³ jord og fundamentet til dammen ligger 3m under havnivå.» Dette kan en også tydelig se av den dype «renna» som leder inn til bunnluka på dammen, her er det åpenbart tatt ut mye fjell.

Dermed vil elvebunnen bli liggende flere meter dypere enn opprinnelig hvis dammen blir fjerna. Følgen vil være at vassdraget tappes ytterligere ut i sommerhalvåret, med minimal vannføring

oppstrøms dammen som resultat. Det vil i realiteten innebære et betydelig naturinngrep som klart vil ha en varig og svært negativ virkning for anadrom fisk. Mulighetene til vandring og overlevelse vil bli nesten helt borte.

Også før oppdemmingen var det et vannspeil ovenfor «Søndeledfossen», det ser en av den vide og slake formen på elvebunnen her. Antydningen av hvor den opprinnelige vannlinja lå, kan en se av murene til Vestlandske hovedvei, som sto ferdig som kjørevei med hest i 1805. Denne veien gikk langs vassdraget gjennom Søndeled og er fortsatt delvis godt synlig ovenfor dammen i steinfyllinga langs dagens Rv. 417.

Utsagn 4: (---.) *Det har derfor vært en bedring i forholdene for laksen etter 2015.*

Dette slår Statsforvalteren fast ved kun å vise til at elva nå *renner i sitt opprinnelige løp* (se utsagn 3 med mine kommentarer), uten å vise til undersøkelser eller annen dokumentasjon som bekrefter dette.

Dette framstår mer som et fromt ønske, fordi forholdene i vassdraget etter at dammen ble åpna i 2015, tvert imot har blitt betydelig verre, med en merkbar negativ effekt på fiskebestanden. Statsforvalteren kan ikke ha fått med seg at elva oppstrøms dammen til Brøbervannet, i store deler av sommerhalvåret bare er en puslete sildrebekk med lunkent vann, helt uten mulighet for fisken til å leve eller vandre der. Beboere ved vannet og andre som følger med, har aldri registret så lite fisk i Brøbervannet som nå, ikke et vak å se. Til og med skarven, som tidligere hadde fast tilhold i vannet sommerstid, har gitt opp og dratt sin vei. Og det er neppe fiskeforbudet i vassdraget den har latt seg skremme av!

Jeg kan til slutt nevne at jeg er vokst opp som nærmeste nabo til dammen, og har alltid fulgt godt med og vært interessert i fiske og i vassdraget.

Med ønske om at mine kommentarer blir tatt med og vurdert når saken tas opp til behandling.

Søndeled 15.9.2025

Vennlig hilsen

Lars Lauvhjell

SSS-veien 12

4990 Søndeled

Telf. 913 92 688 – e-post: larslauvhjell@gmail.com